

V. ДО ДЖЕРЕЛ

о. СТЕПАН ПАП Й УМОВИ ЙОГО МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ ЗВЕРШЕНЬ

У біобібліографічній праці «Сторінки з історії Закарпаття. Як я видавав мої праці» (Ужгород: Гражда, 2017) о. Степан Пап про своє дослідження «Іконопис й іконописання на Закарпатті» зазначає: «Цю працю я написав у роках 1978-1979, основний витяг з неї вийшов друком по-словацьки в «Календарі Пряшівської єпархії за 1981 рік». Український текст – в рукописі. Тут подані історичні дані про розвиток іконопису Закарпаття, дані про малярів і позбирані фотографічні зразки праць окремих малярів».

Невдовзі український варіант праці, як і раніше дослідження «Духовна пісня на Закарпатті» (наукова праця про розвиток духовної позабогослужбової пісні на Закарпатті, про її народних творців; Т. VII (XIII). – 1971), старанням о. Атанасія Василя Пекаря була опублікована в «Записках ЧСВВ» в Римі та окремими відбитками. До нас праця «Іконопис й іконописання на Закарпатті» також дійшла як окрема відбитка (Т. XIV (XX). – 1992. – С. 123-151), бо це практикувалося в ті роки і для зручності в поширенні важливої інформації на територіях, підконтрольних комуністичній владі.

У той же час о. Степан Пап широко використовував легальні можливості публікації мистецтвознавчих праць в Чехословаччині. Умови не були простими. Їх автор також описує досить конкретно: «По скінченні Другої світової війни до року 1950 можна було видавати релігійні книжки без окремого позволення державних урядів і без цензури. У той час вийшла моя «Хресна дорога» у двох виданнях, і то коштами Пряшівської єпархії. Були приготовлені до видання «Похоронні проповіді» і «Як сповідатися?», але ті не встигли вийти. Також в тих роках виходив наш щомісячник «Благовістник», редагований о. Іваном Лявинець в мові українській, але і зі статтями в мові російській. Так часопис поборював традиційне у Пряшівській єпархії москвофільство. У часописі були й мої статті на різні теми... Від травня 1950 до червня 1968 Греко-католицька єпархія Пряшівська де-юре не існувала. Після відновлення діяльності Греко-католицької Церкви на Пряшівщині ми зустрілися у справі видавництва з різними обмеженнями на основі тоді правосильних законів, а саме: видавати релігійні видання можна було лише за схвалення Міністерства культури, точніше – його відділення, званого «*Čirkevné nakladateľstvo*» в Братиславі, яке приймало рукопис, цензурувало його, відхиляло або ухвалювало; домагалось зробити випущення чи поправки декотрих частин тощо. Якщо ухвалило, то визначало число примірників, скільки можна видати, приділяло папір означеній ними друкарні, і

воно, не ми, віддавало рукопис друкарні, контролюючи віддрукований текст перед розмноженням, і давало імпріатур на розмноження.

У тій ситуації я дав на цензуру МК з проханням видати дві книжечки... Хоч я домагався, щоб книжечки зразу вийшли в році 1969 (та ж це маленькі книжечки), моя вимога була неуспішною, бо вони «на один рік схвалюють лише один титул, без різниці на величину книжки». Але коли ми в дальших роках дали більшу книжку, вони нам зарахували як виконані два роки, бо, мовляв, ми використали папір на більшу книжку з дворічного «приділення». І так сталося, що другого року ми не могли видати ніщо.

Схвалення ми мали, але не мали ми видавництва, яке б нашу книжечку законно фінансувало. Ми сказали, що маємо гроші на видання, але нам відповіли, що ми, значить єпархія, не видавництво. Тоді я наскоро склав статут «Видавництва Пряшівської єпархії» і подав у Міністерство на схвалення, щоб не робили тяжкості зі схваленням. Я зробив наш статут на зразок словацького римо-католицького видавництва «Сполку св. Войтеха» лише з обмеженням виключно видавничою діяльністю.

Доки я старався про видавання календарів і книг, о. Іван Лявинець старався про дозвіл видавати український часопис «Благовістник». Міністерство дозволило видавати словацький греко-католицький часопис «Slovo», то ж дозволило видавати і «Благовістник» як самостійну газету. Витворились дві окремі редакції: із словаків – редакція «Slovo», із українців – редакція «Благовістника». Редактором «Благовістника» став о. Іван Лявинець, а редактором календарів і книг – я...

У цих часописах, як в українському «Благовістникові», так у словацькому «Slovi», я був не лише «шеф-редактором» без редакційного колективу, але я сам і писав усі важливі статті. Про цю працю і обставини пишу далі...

Подиву гідна науково-дослідницька, теологічна, культурницька, видавнича, популяризаторська діяльність о. Степана Папа. Про ікони й іконописців він опублікував цілу серію статей, а саме: «Історія чудотворної ікони Клокочовської», «Історія чудотворної ікони Луцинської», «Історія чудотворної ікони Повчанської», «Історія чудотворної ікони в Миколі (Залісся-Семигород)», «Історія чудотворної ікони в Павлові» і т. д.

Дбав він також і про фіксацію та збереження церковних розписів, які були надзвичайно загрожені не лише від природної стихії чи руйнації часом, але й з боку недругів українства, яких не зупиняла навіть унікальна мистецька чи історична цінність, якщо вона не грала на їхню користь.

На пошану подвижницької справи о. Степана Папа та з нагоди його 100-ліття публікуємо тут цю поважну з фахового огляду працю про історію іконописання й іконописців Закарпаття.